

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΑΝΟΡΘΩΣΗ

ISBN 978-960-518-414-8

© 2012, ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

© 2012, «ΙΝΔΙΚΤΟΣ» ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Καλλιδρόμιου 64, 114 73 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210 8838007, e-mail: indiktos@indiktos.gr

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΑΝΟΡΘΩΣΗ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΙΝΔΙΚΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 2012

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κείμενο γράφτηκε τέλη του 2011-αρχές του 2012 και παρουσιάστηκε σε αίθουσα του Ε.Β.Ε.Α., στις 16 Φεβρουαρίου του 2012. Η –κατά τη γνώμη μου– απόλυτη επικαιρότητα των διαπιστώσεων, των προτάσεων και των μηνυμάτων που εμπεριέχει, με οδήγησαν σε μία νέα γραφή του κειμένου, προκειμένου να συμπεριλάβω τις εξελίξεις, από τα τέλη Φεβρουαρίου έως και το τέλος Ιουλίου του τρέχοντος έτους, αλλά και στην έκδοσή του. Τον Φεβρουάριο είχα αρκεστεί στην ανάρτηση του κειμένου στην προσωπική μου ιστοσελίδα (www.loverdos.gr). Όπως και τότε, έτσι και τώρα σπεύδω να διευκρινίσω πως δεν πρόκειται για πρόταση προγράμματος πολιτικού κόμματος. Στις θέσεις για τη Νέα Ελληνική Ανόρθωση, πιστεύω πως μπορεί να θεμελιωθεί το εθνικό μας σχέδιο για την ίαση των πληγών της κρίσης και την πορεία του τόπου προς την ευημερία και την αξιοπιστία. Για να εκπονηθεί, όμως, αυτό το τόσο απαραίτητο εθνικό σχέδιο, απαιτείται συλλογική και συντονισμένη δουλειά σε πολιτικό επίπεδο. Θα προσπαθήσω με όλες μου τις δυνάμεις η συλλογική αυτή προσπάθεια να μην αργήσει. Ευχαριστώ θερμά τον εκδότη και φίλο Μανώλη Βελιτζανίδη και τις εκδόσεις «Ίνδικτος» που φιλοξένησαν τις σκέψεις τις οποίες συστηματοποίησα στο παρόν βιβλίο, καθώς και τον συγγραφέα και φίλο Κώστα Κουτσορέλη για τη βοήθειά του σε όλες τις φάσεις αυτής της συγγραφής.

Αθήνα, 6 Αυγούστου 2012

Α. Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

1. Κράτος και οικονομία έως τη Μεταπολίτευση, εν συντομία...

Τα αίτια της παρούσας κρίσης στην Ελλάδα αναζητούνται συνήθως στην περίοδο της Μεταπολίτευσης. Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Φαινόμενα όπως το ελλειμματικό και υπερχρεωμένο Δημόσιο, η μεταπρατική, αντιπαραγωγική και παρασιτική οικονομία, η υπερδιόγκωση του κράτους, η αναξιοκρατική και αναποτελεσματική Διοίκηση, η πελατοκρατία και ο κομματισμός είναι χρόνια προβλήματα μας και απαντούν σε πολλές περιόδους της νεώτερης ιστορίας μας. Έτσι, ίσως, θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε και τις επανειλημμένες πτωχεύσεις της χώρας και την επιτροπεία, στην οποία κατά καιρούς υποβλήθηκε. Από το 1827 έως το 1932 η Ελλάδα κήρυξε στάση πληρωμών τέσσερις φορές. Ο διεθνής οικονομικός έλεγχος που της επιβλήθηκε το 1897, τερματίστηκε 81 χρόνια αργότερα, το 1978! Πάντως, μετά τον Εμφύλιο και έως τη δεκαετία του 1980, το δημόσιο χρέος δεν αποτελούσε μείζον πρόβλημα για τη χώρα μας.

Από την ίδρυσή του, το νέο ελληνικό κράτος προσπάθησε να αναπτυχθεί ισορροπώντας πάνω σε δύο βάρκες. Το φαινόμενο που ο Κ. Σημίτης χαρακτήρισε ως «δύο Ελλάδες», εκδηλώθηκε από την αρχή της νεώτερης ελληνικής ιστορίας, είτε αφορούσε την πολιτική, είτε την οικονομική, είτε την κοινωνική ζωή του τόπου, είτε τη δημόσια διοίκηση. Το ελληνικό κράτος από τη μια πλευρά, άντλησε έμπνευση από προηγμένα πολιτικά ρεύματα και θεσμούς καθιερωμένους στο εξωτερικό, πρωτοστάτησε στην εισαγωγή του κοινοβουλευτισμού και της καθολικής ψηφοφορίας, θέσπισε προοδευτικά Συντάγματα και κατοχύρωσε τις ατομικές ελευθερίες. Την ίδια στιγμή, όμως, βασιίστηκε πολιτικά σε σχέσεις βαθιά ριζωμένες σε στάσεις και νοοτροπίες του παρελθόντος. Η προαστική, πατριαρχική συγκρότηση της

κοινωνίας, η οικογενειοκρατία, ο τοπικισμός, ο συντεχνιακός τρόπος οργάνωσης του οικονομικού και δημόσιου βίου διαπτότισαν από την αρχή τη συγκρότηση του νέου ελληνικού κράτους.

Το αποτέλεσμα ήταν μια ιστορική πορεία με σημαντικά επιτεύγματα, αλλά και συνεχείς παλινωδίες. Όπου οι συνθήκες ήταν διαφορετικές, στη Διασπορά πρωτίστως, ο ελληνισμός μπήκε από νωρίς στο δρόμο της ακμής. Από την Οδησό έως τη Βιέννη και από την Πόλη έως την Αλεξάνδρεια, δίπλα στο εμπόριο και τη ναυτιλία, ανθούν για πρώτη φορά σε τέτοια έκταση τα γράμματα, οι τέχνες και οι επιστήμες. Το προοδευτικό αυτό κίνημα με την ιδιαίτερη σημασία που απέδωσε στην παιδεία εξασφάλισε στους Έλληνες αποφασιστικό προβάδισμα απέναντι στους λοιπούς λαούς της περιοχής, προβάδισμα που με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο συντηρήθηκε έως τις μέρες μας. Σε αντίθεση με τις επιτυχίες του μείζονος ελληνισμού, η πορεία της ανεξάρτητης Ελλάδας θα είναι από την αρχή σπαρμένη με εμπόδια. Σε βασικούς τομείς, αυτούς που συγκροτούν τον σκληρό πυρήνα της κυριαρχίας του, δηλαδή την επιβολή της δημόσιας τάξης και την είσπραξη των φόρων, το σύγχρονο ελληνικό κράτος ηττήθηκε κατ' εξακολούθηση. Από τον Καποδίστρια, που δολοφονήθηκε, μεταξύ άλλων και επειδή άσκησε το δικαίωμα της κεντρικής κυβέρνησης να νέμεται η ίδια τους δασμούς και όχι οι τοπικοί προύχοντες, έως τη διαχρονικώς τεράστια και νομιμοποιημένη στην κοινή αντίληψη φοροδιαφυγή, η απόσταση δεν είναι μεγάλη. Ούτε από τις παράνομες ομάδες που ασκούσαν εγκληματική δράση τον 19^ο αιώνα, έως τους σημερινούς τρομοκράτες και τους καταστροφείς. Εξαρτημένο από μικρά και μεγάλα συμφέροντα, αδύναμο να καθορίσει και να προασπίσει το γενικό δημόσιο όφελος, το ελληνικό κράτος δεν κατέκτησε ποτέ εκείνον το βαθμό της λειτουργικής ανεξαρτησίας και του διοικητικού ορθολογισμού που θα του επέτρεπε να δρα

κυρίαρχα, αξιοκρατικά και αποτελεσματικά. Παρενθέσεις σοβαρές και ενδιαφέρουσες υπήρξαν βέβαια, αλλά είχαν το χαρακτήρα διαλειμμάτων.

Τη βασική ευθύνη για την αποτυχία του κράτους να αντεπεξέλθει στο έργο του φέρει ιστορικά η πολιτική τάξη της χώρας: τα κόμματα και οι εκπρόσωποί τους. Με σημαντικές βέβαια εξαιρέσεις, οι Έλληνες πολιτικοί στερήθηκαν τη ζωτική αυτονομία, την επιμονή, την αποτελεσματικότητα, τον πολιτικό ορθολογισμό και, κυρίως, τη διάθεση να εξασφαλίσουν την πολιτική και διοικητική συνέχεια του κράτους, όπως έκαναν συνάδελφοί τους σε άλλα κράτη. Εγκλωβίστηκαν στον παραδοσιακό ρόλο του συνηγόρου στενά πελαταιακών συμφερόντων, καθώς και στις ανάγκες της πόλωσης και του διχασμού, που συχνά προσλάμβαναν και παρασιτικά χαρακτηριστικά. Εδώ και δύο σχεδόν αιώνες, σταθερό μέλημα των κομμάτων ήταν οι υποθέσεις των ψηφοφόρων τους, τα ατομικά και συλλογικά ρουσφέτια. Σε αντάλλαγμα, οι ψηφοφόροι τούς παρείχαν την υπακοή τους στην κάλπη. Ακόμη και η ιδεολογία δεν επηρέασε, παρά μόνο επουσιωδώς, αυτή τη σχέση. Σπεύδω να θυμίσω, προς αποφυγή βιαστικών σχολίων, πως μιλώ για την περίοδο προ του 1974. Για τη Μεταπολίτευση, στο πλαίσιο της οποίας φέρω και εγώ πολιτική ευθύνη, θα γίνει λόγος αμέσως μετά.

Η αλληλεξάρτηση πολιτικών και ψηφοφόρων έχει τις ρίζες της στη χρόνια καχεξία και υστέρηση της ελληνικής οικονομίας. Για μια χώρα της οποίας ο πληθυσμός έζησε δύσκολες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, όπως υπήρξε η Ελλάδα στο μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης ιστορίας της, το κράτος ήταν παραδοσιακά η μόνη ασφαλής επαγγελματική διέξοδος. Η δημοσιούπαλληλία, η θεσιθηρία, η αργομισθία ήταν όνειρα πού γαλούχησαν γενεές και γενεές. Ιδίως για τον μορφωμένο, τον προσοντούχο Έλληνα το Δημόσιο

κάποτε ήταν και μονόδρομος: «πάσα άλλη σκέψις», έγραφε ο Κωστής Παλαμάς στα 1882, «δύναται να τω προξενήση ερύθημα».

Καθώς το κράτος παρέμενε ο πλέον αξιόπιστος εργοδότης, επιδίωξη των κομμάτων εξουσίας ήταν η κατάκτηση και νομή του. Κόμμα ανίκανο να εξασφαλίσει στους οπαδούς του τα οφέλη της κρατικής προστασίας διακινδύνευε την αφοσίωσή τους, άρα και τη δυνατότητά του να διεκδικήσει την επικράτηση στην εκλογική μάχη. Οι πολιτικοί έβλεπαν στον εαυτό τους όχι την επιτελική κεφαλή του κράτους, αλλά πρωτίστως έναν μεσολαβητή μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου, Διοίκησης και διοικουμένου. Προς αποφυγή παρεξηγήσεων: κατά τη διάρκεια αυτής της ιστορίας δύο αιώνων, υπήρξαν και σημαντικές διοικητικές και πολιτικές εξαιρέσεις. Το έργο που παραγόταν, όμως, κατά τις εξαιρετικές αυτές περιόδους συχνά καταστρεφόταν ή υπονομευόταν ευθύς ως προέκυπταν κυβερνητικές μεταβολές στο πλαίσιο του διχασμού ή, αργότερα, του μεταπολιτευτικού δικομματισμού.

Υπό τέτοιες συνθήκες, η διόγκωση του κράτους ήταν αναπόφευκτη, ακριβώς επειδή η κύρια εξυπηρέτηση που είχαν να προσφέρουν τα κόμματα στους ψηφοφόρους τους ήταν οι κρατικές θέσεις. Εξίσου αναπότρεπτη ήταν η διάδοση της αδιαφάνειας, της αναξιοκρατίας και, εν τέλει, της διαφθοράς. Ο ομφάλιος λώρος που συνέδεε τα κόμματα με το κράτος, συχνά απαγόρευε στη Διοίκηση να ασκεί τις αρμοδιότητές της, υπό το πρίσμα του γενικού συμφέροντος. Αλλά και αντίστροφα, η χαοτική λειτουργία της κρατικής μηχανής καθιστούσε αναγκαία τη μεσολάβηση των πολιτικών από το παρασκήνιο, ώστε να εξυπηρετηθούν στοιχειωδώς οι πολίτες.

Ό,τι προηγήθηκε, αποτελεί μία σύντομη καταγραφή των συμπτωμάτων της παθολογίας και της κακοδαιμονίας του σύγχρονου ελληνικού κράτους, από την ίδρυσή του έως και τη Μεταπολι-

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα έχει ανάγκη την εκπόνηση και την εφαρμογή, εδώ και τώρα, ενός εθνικού σχεδίου εξόδου από την κρίση και θεμελίωσης της ευημερίας και της αξιοπιστίας. Όσα μνημόνια και να γίνουν, αν η Ελλάδα δεν δώσει, με τις δυνάμεις της, τη μάχη εναντίον της ύφεσης, δηλαδή τη μάχη της ανάπτυξης, δεν πρόκειται να βγούμε από την κρίση, όχι του ευρώ αλλά τη δική μας. Αν δεν αναστρέψουμε την πορεία της ύφεσης προς τα πάνω, το ελληνικό κράτος θα αναζητά διαρκώς χρήματα από τους φορολογουμένους, από τις απολύσεις του δημόσιου τομέα, από τις μειώσεις μισθών και συντάξεων, από την εξαφάνιση της πρόνοιας, κ.ο.κ. Πολλοί πιστεύουν πως η έκβαση της μάχης κατά της ύφεσης εξαρτάται αποκλειστικά, ή κατά το μέγα μέρος της, από την εξεύρεση χρημάτων που θα «πέσουν» στην ελληνική αγορά εν είδει Μεσογειακών Προγραμμάτων, Ε.Σ.Π.Α., κ.λπ. Οι αμετανόητοι αυτοί πολιτικοί, οι οποίοι, σε πείσμα της κρυστάλλινης εμπειρίας, εξακολουθούν να πιστεύουν πως και η ανάπτυξη είναι ζήτημα διεθνούς επαιτείας, πρέπει να αποκαλυφθούν ως προς την ουσία των επιχειρημάτων τους στον ελληνικό λαό και να αφήσουν άλλους ρεαλιστικότερους και αγωνιστικότερους να δώσουν αυτή τη μάχη. Η εισαγωγή κεφαλαίων από την Ε.Ε. οπωσδήποτε διευκολύνει, αλλά η ανάπτυξη είναι πρωτίστως θέμα δικό μας. Το χρέος για την ανάπτυξη βαραίνει τις πλάτες των πολιτικών. Δυστυχώς αυτό δεν έχει ακόμη συνειδητοποιηθεί ευρέως. Γι' αυτό, άλλωστε, ο ριζοσπαστικός μετασχηματισμός του κράτους με νέα μέθοδο δράσης, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κρίσης για γρήγορη δράση, ούτε σχεδιάστηκε ακόμη ούτε έχει, έστω και με ανορθολογικό τρόπο, ξεκινήσει να εφαρμόζεται. Σωστές και αναγκαίες επιμέρους κινήσεις, που έγιναν επειδή ορισμένοι, λίγοι ή ελάχιστα, μεταρρυθ-

μιστές και ριζοσπάστες πολιτικοί λειτούργησαν με αυτοθυσία, αλλά πάντως μόνοι τους, δεν αλλάζουν τη διαπίστωση ούτε μεταβάλλουν τη γενική εικόνα. Άλλωστε, συχνά αρκεί μια αλλαγή Υπουργού για να τα επαναφέρει όλα, ή σχεδόν όλα, σε προηγούμενες άθλιες καταστάσεις.

Αυτό, όμως, που δεν έγινε, πρέπει να γίνει χωρίς καθυστέρηση. Δεν είναι, βέβαια, θέμα ενός ανθρώπου. Δεν μπορεί να είναι. Κι αυτό για δύο λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με τις ανάγκες του θέματος. Ένα εθνικό σχέδιο εξόδου από την κρίση και επαναφοράς της χώρας στην ευημερία και την αξιοπιστία προϋποθέτει το συνδυασμό των γνώσεων και της εμπειρίας πολλών ανθρώπων. Η συλλογική εργασία είναι προϋπόθεση της εκπόνησής του. Ο δεύτερος συνδέεται με την ανάγκη γρήγορης εφαρμογής του σχεδίου αυτού. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες δεν αντέχουν να πληρώνουν από το υστέρημά τους τις κοινωνικές υποδομές στην παιδεία, την υγεία, κ.λπ. Χρειάζεται επείγοντως ανάπτυξη που θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας και θα φέρει έσοδα στο Δημόσιο Ταμείο, καθώς και στα ταμεία του κοινωνικού κράτους. Αλλιώς, από το 2013 θα αρχίσει η αποδόμησή του, κατά κυριολεξία. Θα κλείνουν οι κοινωνικές υποδομές η μία μετά την άλλη. Η ύφεση δεν φέρνει μόνο ανεργία. Θα φέρει και μείωση της κοινωνικής προστασίας κάθε μορφής. Οι λαϊκιστές θα σπεύσουν εδώ να πουν: «Μα επήλθε η έλλειψη κοινωνικής προστασίας, τι άλλο χειρότερο να πάθουμε!» Μόνο, όμως, ένας αδαής δεν καταλαβαίνει πως τα χειρότερα είναι μπροστά, αν δεν κινητοποιηθούμε εδώ και τώρα. Το εθνικό σχέδιο δεν πρέπει απλώς να εκπονηθεί. Πρέπει και να εφαρμοστεί αμέσως και με επιτυχία. Άρα απαιτείται η στράτευση των ανθρώπων που θα το εκπονήσουν, έχοντας καταλάβει τι μπορεί να γίνει στη χώρα εδώ και τώρα, προκειμένου να συμμετάσχουν και οι ίδιοι στην εφαρμογή του, ώστε αυτή να είναι γρήγορη και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
A. Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	9
1. Κράτος και οικονομία έως τη Μεταπολίτευση, εν συντομία	9
2. Η μεταπολιτευτική περίοδος	13
B. Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	25
1. Από την κρίση των αμερικανικών τραπεζών στην κρίση του ελληνικού δημόσιου χρέους	25
2. Τα μέτρα και η στρατηγική του Μνημονίου (Μάιος 2010)	30
3. Επιτυχίες και αστοχίες κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή του προγράμματος	33
4. Το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα, η συμφωνία του «δεύτερου Μνημονίου» και η νέα Δανειακή Σύμβαση	41
Γ. Η ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ. ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΡΘΩΣΗ	57
1. Μετά την απόφαση της Ε.Ε της 26 ^{ης} Οκτωβρίου και τις σχετικές συμφωνίες. Ένας πρώτος απολογισμός	57
2. Τι πρέπει να κάνουμε	60
3. Έλληνες στην Ενωμένη Ευρώπη	65
α. Εθνικό κράτος και Ευρωπαϊκή Ένωση	65
β. Η Ευρώπη ακρογωνιαία στρατηγική επιλογή του ελληνισμού	69
γ. Για τη δυναμική συμμετοχή μας στα ευρωπαϊκά δρώμενα	71
δ. Για έναν συμμετοχικό, ευρωπαϊκό, μεταρρυθμιστικό, ριζοσπαστικό, σοσιαλδημοκρατικό πολιτικό χώρο	75
ε. Το πρόβλημα της μετανάστευσης	79
4. Μια νέα οικονομία για την Ελλάδα	81
α. Προς ένα πρότυπο πράγματι αναπτυξιακό	81
β. Οι βάσεις της ανάπτυξης	85
5. Για την ανασύνταξη του κοινωνικού κράτους	96
α. Ένα σύστημα σε κρίση επιβίωσης	96
β. Χρόνιες παθογένειες και νέες προκλήσεις	100
γ. Προς ένα νέο πρότυπο κοινωνικής πολιτικής	104
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	113

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΛΟ
ΒΕΡΔΟΥ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΡΘΩΣΗ ΣΤ
ΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕ
ΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟ
ΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΙΝ
ΔΙΚΤΟΥ ΤΙΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΠ
ΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΓΙ
ΑΡΜΕΝΙΤΗΣ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ
PRESSIOUS-ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ
Α.Β.Ε.Ε. ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΤΟ
Υ 2012 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
«ΙΝΔΙΚΤΟΣ»

Άριθμός Έκδόσεως: **365**

Α' Έκδοση: Αύγουστος 2012
Άντίτυπα Α' Έκδόσεως: **2.000**

Β' Έκδοση: Σεπτέμβριος 2012
Άντίτυπα Β' Έκδόσεως: **1.000**

